

O ETIMOLOŠKOM RJEČNIKU HRVATSKOGA ILI SRPSKOGA JEZIKA

(Primljeno na 4. sjednici od 17. V. 1956. za »Filologiju«)

1. O mjestu tog rječnika u povijesti etimološkog ispitivanja hrvatskoga ili srpskoga jezika

Prije 84 godine, t. j. 1871., postavio je Jagić u 14. sv. Rada pitanje, zašto kod slavista onoga doba nema obilja etimoloških studija. U to vrijeme naime nije postojao ni jedan etimološki rječnik kojega slavenskog jezika. Kao razloge za tu pojavu Jagić ističe nedostatak dobrih rječnika slavenskih jezika; zatim veli, da nema kod slavista onakog sitnog upoređivanja, kao što se nalazi u Kuhnovu časopisu. Kaže naročito, da kod Slavena nema ni sličnog časopisa Kuhnovu. Jagić, pored toga, iznosi i jedan psihološki razlog za tu pojavu. On tvrdi, da Slaveni više vole konkretnost, nego li apstraktno umovanje, koje se ispoljava u etimologiziranju.

Iste godine Jagić je u svojoj lajpciškoj tezi dao jedan isječak iz takvog etimološkog rječnika. Uzeo je dva korijena indoevropska, koji su ujedno i praslavenski, kratko *de* i dugo *dē* i promotrio njihove rezultate u glagolima svih slavenskih jezika. Jagić kasnije nije taj svoj leksikološki rad nastavio. Zbog toga je Jagić samo djelomice, u malom isječku, otac slavenske etimologije, a time i srpskohrvatske.

Otac srpskohrvatske etimologije je upravo Đura Daničić, koji je 6 godina kasnije, t. j. 1876., objavio *Osnove srpskoga ili hrvatskoga jezika*, a 1877. *Korijene sa riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku*. Prva knjiga izašla je u Beogradu ćirilicom u Državnoj štampariji, a druga latinicom u Zagrebu u izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Postanak oba Daničićeva etimološka djela usko je vezan na treće izdanje djela Augusta Ficka *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen*, Göttingen, 1874–76. Kronološka koincidencija oba ova djela, i Daničićeva i Fickova, dokazuje, da je Daničić radio gotovo

u isto vrijeme na etimologiji Vukova jezika, kada je izlazilo i pomenuto Fickovo djelo. Daničićeva etimološka koncepcija sasvim odgovara Fickovoj. On razlikuje, kao i tadašnja indogermanistika, *Wurzel* i *Stamm*, što on prevodi u *korijen* i *osnovu*. Za *Wurzel* »korijen« uzima Fickovu rekonstrukciju indoevropskog korijena na osnovu sanskrita, a za *Stamm* »osnovu« proširenje tog korijena formantima. Primjer: korijen je **ma-*, a osnova je *ma-ter* kao u *pa-ter-*, *bhra-ter-*, *džš-ter-*.

Za potvrde indoevropskih korijena i osnova Daničić istražuje marljivo Vukov rječnik, čemu još dodaje i riječi, kojih nema u Vuka. Proširuje to još i naznakom tuđica. Kao primjer navodim ie. korijen **bhar-*, koji Fick postavlja prema sanskrutu, dok danas taj isti korijen pišemo **bher-* prema grčkom i latinskom vokalizmu. Uz taj korijen Daničić jošte s pravom veže i korijene, koji nastadoše prijevojem, ali daleko zastranjuje, kad pod isti korijen stavlja i suglasničke varijante, kao *l* mjesto *r* i t. d. Tako se dogodi, da je pod taj korijen stavio i riječi kao *blato*, *bara*, *brkati*, *bar*, *brat*, *broć*, *brlog*, *bor*, *bolji*, *bijel*, *bun*, *dabar*, topnim *Debre*, *brabonjak* i t. d.

Fickovo etimologiziranje pretvorilo se na taj način u mehaničko gamilanje bez obzira na historiju riječi, i čak i na značenje. Značenja bi imala ishoditi od osnovnog *nositi*.

Kako se vidi, ta je komparatistika sasvim formalistička.

Isto se događa i kod osnova; za nastavak **-tara* Daničić daje i *mator* »star« kao i *vštorš* »utornik«.

Iako se ne može poreći, da kod Daničića ima i mnogo oštroumnosti, dobrih etimoloških intuicija i naučne čednosti, njegovo djelo ostade mrtvo za etimološko ispitivanje.

Kao urednik Akademijinog rječnika Daničić je nastavio svoj osnovni metod, a taj je bio traženje korijena i osnove. U njegovo vrijeme naša riječ imala bi biti dobro etimološki objašnjena, ako joj je pronađen ie. korijen i ie. osnova. Kako ćemo vidjeti, to gledište nije dovoljno, kad se radi o etimološkom rječniku jedne slavine. Kao urednik Akademijina rječnika Daničić je proširio svoje etimološko ispitivanje na naše tuđe riječi, na romanizme, germanizme, mađarizme i turcizme. Tu je bio, nažalost, vrlo često žrtva tuđih rječnika, brzog upoređivanja i brzih zaključaka.

Jagić je u svojoj disertaciji rekao, da je lingvistika onoga vremena njemačka nauka. Iz Daničićevih Osnova i Korijena jasno se vidi, da je osnovna etimološka koncepcija Daničiću bila njemačka Fickova etimologija. Tom etimologijom započeo je i naš Rječnik JAZU.

Važnu promjenu donosi Miklošić 1886., kad izdaje svoj uporedni slavenski etimološki rječnik. Za razliku od Ficka, Jagića i Daničića polazna je točka tome rječniku ne ie. korijen već praslavenski, t. j. korijen, koji se dobiva upoređenjem slavenskih identičnih riječi. To je gledište bilo pravilnije, usvojio ga je i kasniji urednik Rječnika JAZU Pero Budmani, koji u Akademijinom Rječniku govori o prasl. riječima. Budmani je napustio Daničićev način i u postupku s tuđicama. Kod turcizama

točno razlikuje, da li je riječ perzijska, arapska ili turska, a kod romanizama, da li je starodalmatinska, koju on naziva latinskom, i t. d. I kasniji redaktor Akademijškog rječnika Tomo Maretić napustio je Daničićevo etimologiziranje. Kad se radi o riječima prasl., on govori vrlo oprezno »nema ništa, što bi odgovaralo u drugim ie. jezicima« ili kaže »postanje tamno« i ne daje nikakve etimološke hipoteze.

Fickova ie. etimologija i Miklošičev etimološki rječnik predstavljaju dvije važne etape u razvitku slavenske odnosno srpskohrvatske etimologije. Treća etapa karakterisana je pojavom Bernekerova etimološkoga rječnika (1908–14). I kod njega ima doduše prasl. rekonstrukcija kao i kod Miklošiča, ali ima više kriticizma u shvaćanju pitanja, šta ide u prasl. doba. Prema Budmanu na pr. prasl. je riječ *krst*, jer se nalazi u svim slavenskim jezicima, premda je historijska činjenica, da kršćanstvo ne ide u prasl. doba, nego u razvitak pojedinih slavenskih naroda.

Četvrta etapa u razvitku slavenske, odnosno srpskohrvatske etimologije karakterisana je pojavom etimologijskih rječnika pojedinih slavenskih jezika. Taj period počinje dosta rano; 1894. mogli bismo reći, kada Gorjajev u Tiflisu izdaje ruski etimološki rječnik, ali je taj zapravo ekscerpt iz Miklošiča. Ide upravo u drugu etapu. Zbog toga je bolje započeti četvrtu etapu sa Brücknerovim poljskim etimološkim rječnikom, koji je izašao u Krakovu 1927., jer ruski etimološki rječnik Preobraženskoga, koji je izlazio 1914.–16. i istom sada je završen, ide zapravo u treći period (Bernekerov). Brückner daje donekle historiju poljske riječi i razlikuje *praslowo* za ono, što bi kazali Fick–Daničić *Wurzel-Stamm* »Korijen-osnova«, a razlikuje i baltosl. riječi od onih, koje bi se mogle označiti samo prasl. Holubov etimološki rječnik češkoga jezika izlazi u Pragu 1937. i sada (1952) u drugom izdanju. Kao i Brückner i Holub uzima pojedine *slavine*, koliko su potrebne za objašnjenje etimologije češke riječi. Godine 1941. izlazi bugarski etimološki rječnik Mladenova, koji daje i upoređenja ne samo ie. nego i izvanja, t. j. uraloaltajska za pojedine slav. riječi. Najnoviji je etimološki rječnik ruskoga jezika, što ga od 1950. objavljuje berlinski slavista Vasmer. Njegov je rječnik sinteza uporednog slavenskog rječnika za svesl. i prasl. riječi i za specijalne ruske riječi.

Kako se iz ovoga kratkoga pregleda vidi, ostale su samo tri *slavine* bez etimološkog rječnika: lužickosrpski, slovenski i srpskohrvatski.

Kada se radi o porijeklu sh. leksema, treba imati na umu, da je mnogo toga već urađeno. Razrađen je dobro ie. materijal slavenskih jezika. Mogu se točno utvrditi veze pojedinih slavenskih leksema s litavskim i lotiškim, t. j. može se točno znati, koji slavenski leksemi idu u baltosl. period. Poznate su veze prasl. leksema sa indoiranskim (primjeri: *bog*, *bogat*), sa italskim (primjer: poljoprivredni termin *orati*), sa keltskim (primjer: *klijet*), sa ilirotračkim (primjer: *gotov*, *mogila*), sa germaniskim (gdje su brojni primjeri). Sve su te lingvističke paralele od izvanredne važnosti za prethistoriju prasl. riječi. Tome pridolaze u najnovije doba Budimirove studije o pelasto-slavenskim leksičkim vezama, i t. d. Mislim, da i etimološki rječnik pojedine slavine mora dati indikacije o

prehistoriji prasl. leksema. Ali taj zahtjev nije osnovni i glavni, kad se radi o etimološkom rječniku pojedine slavine, jer taj rječnik ima da daje u prvom redu iscrpan prikaz dopunjavanja baštinjenog rječnika iz prasl. doba. To dopunjavanje moglo se razvijati u dva pravca. Ili je prasl. leksem doživio promjene morfološke prirode dodavanjem sufiksa i prefiksa, ili semantičke prirode, ili je obogaćen posuđenicama, koje su bile diktirane historijskim uvjetima, vezama sa supstratom, superstratom i adstratom, vezama sa istokom i zapadom, Bizantom, Rimom i t. d. Supstrat je vezan na sredinu, u koju je naš jezik došao, superstrat sa prestižom stranih jezika (odatle germanizmi, italijanizmi i calques linguistiques), a adstrat sa simbiozom s drugim jezicima, kao na Jadranu sa starim dalmatinsko-romanskim, u staroj Srbiji s albanskim, a u nekadašnjem Slovinju s mađarskim. Tim važnim problemima mora da posveti naročitu pažnju autor etimološkog rječnika pojedine, naše slavine.

Već je Daničić dobro opazio i u Korijenima i u Osnovama, da pored apelativa treba etimolog da posveti pažnju i onomastici. U oba svoja djela Daničić je stavljao pod ie. korijene i osnove i naša lična i mjesna imena. Taj svoj rad nastavio je i u Akademijskom rječniku, tako da je taj rječnik ostao do danas i rječnik naše onomastike. Taj će pravac nastaviti u naslovu pomenuti etimološki rječnik. Razlog za to je i morfološke prirode. Naša lična imena pokazuju veliko obilje u svakovrsnom izvodenju, u kojem se najbolje ogleda, od kolike je važnosti za sufiksarno izvodenje afektivnost, osjećajna strana.

2. Što je upravo etimologija?

Etimološki rječnik ne može se pisati, ako nemamo točnog mišljenja o tome, što je to riječ ili, kako danas običavamo kazati, leksem. To je prije svega lingvistički termin, koji uključuje u sebi dvoje: fonetsku stranu karakterisanu izvjesnom autonomijom po početku i po svršetku i izvjesnim ritmom, u kojem se ispoljuje jačina u naglasu, i jedinicu značenja.

Stari su mislili, kad pronađu najstariji izvor ili postanak ove autonomne jedinice, da su otkrili stvarnu istinu; odatle u grčkoj stoičkoj školi nastade naziv za znanost o najstarijem izvoru ili postanku riječi *ἐτυμολογία*. Ta je riječ vrsta složenice od pridjeva *ἔτυμος* »istinit«, odatle poimeničen srednji rod *ἔτυμον* u značenju »postanje riječi«. Tom pridjevu je dodano *-λογία*, sufiks, kojim se označuje svaka znanost.

Stoici su naime bili mišljenja, da su riječi posljedica stvari: nomina sunt consequentia rerum, kako kaže Dante u mottu za *Vita nova*. Držeći se ovoga načela, stoici su stvorili svoj način etimologiziranja. Ako su dvije riječi suzvučne, a maštom se mogu lako dovesti u vezu njihova značenja, oni su im odmah tražili zajedničko postanje. Platon je u dijalogu *Κράτυλος* tvrdio na osnovi ovoga načela, da riječ *θεός* »bog« stoji u vezi s glagolom *θεῶ* »trčim«, jer se bogovi kreću po zvijezdama.

Etimolozi stoičke škole tražili su, osim toga, i vezu između zvukova, što ih riječi sadržavaju, i stvari, koje označuju. I danas još pučka etimologija i onomatopeja ovako postupaju.

Etimologija je bila stoicima nauka o istinskom, pravom sadržaju riječi, i odatle nastade naziv etimologija, koji se do danas očuvao za nauku o najstarijem izvoru ili postanku riječi.

Stoicima je riječ φύσις »priroda«. To i mi danas kažemo, ali u savim drugom smislu, kako smo gore rekli. Riječ je autonomna fonetska jedinica, koja se na kimografu može i krivuljom prikazati. Odatle naši fonetski laboratoriji, ali ono, što su stari mislili pod φύσις, to mi stavljamo dijelom u pučku etimologiju, koja je, kako ćemo vidjeti, vrlo interesantna i ne smije se odbaciti iz naučnog ispitivanja, i dijelom u onomatopejske kreacije, gdje zaista igraju veliku ulogu boje pojedinih zvukova. Taj je dio važan i za poeziju, a kreativan je u jeziku na svakom stepenu. Označuje dakle nešto primarno u jezičnom stvaranju.

Stoičko etimologiziranje drži se načela suzvučnosti (homofonije) pri ispitivanju postanja riječi. U narodu je taj princip vrlo raširen. *Bartholomaeus* preobrnuto je na temelju spomenutog načela u *Vratolomije*. Stoga je nastalo pučko vjerovanje, da se na dan ovoga sveca ne smije nitko penjati na drvo, jer će slomiti vrat.

Pučke etimologije drže se često i veliki pjesnici kao Dante, kojemu ime Beatrice uključuje i prirodu njegove miljenice. Ona mu je simbol teologije, osnovne srednjovjekovne nauke, i ona mu omogućuje put u nebo pogledom u njezine oči.

Stoička nauka o etimologiji danas je napuštena u nauci. Važnije je shvaćanje te nauke u drugoj filozofskoj grčkoj školi, kod tako zvanih aleksandrinaca. Njima je etimologija značila nauku, koja analizira riječ morfološki. Aleksandrinci utvrdiše riječi, koje se ne daju analizirati (ἀρχή). To odgovara modernom shvaćanju o korijenu, o leksičkom minimumu. Oni točno razlikuju izvedene i složene riječi. Aleksandrinci su osim morfološke analize riječi stavljali u zadatak etimologiji još i određivanje, da li je riječ dijalektna ili nije, da li je dobra za književni jezik ili nije. Njima riječ nije φύσις, kako su tvrdili stoici, nego θεσις, što bismo mi preveli »konvencija« ili, kako se danas vrlo često čita u novijim lingvističkim studijama, ona je etiketa za izvjestan pojam (Belić).

I moderna lingvistika zadržala je zapravo oba grčka naziva u toliko, što je dala stoičkom nazivu sasvim drugo značenje, a aleksandrinsko je gotovo u cijelosti zadržala. I mi danas govorimo, da riječ ima svoju areu, t. j. da je vezana postanjem na izvjesno ishodište, na dijalekat. I mi danas razlikujemo riječi, koje uđu u opći i saobraćajni jezik, od provincijalizama. Ali historizam, koji je karakteristika 19. v., stvorio je u ovom pravcu jednu novinu, koju stari vijek nije poznao. Riječ ima svoju povijest, i to ne samo fonetsku, nego i semantičku. Ona je podvrgnuta mjestu i vremenu kao i svako zbivanje na zemlji. Ta novina dala je novu sadržinu nauci, koju zovemo etimologija. Ona više nije ono, što su mislili stoici, da otkriva stvarnu istinu. Ona je historijska nauka, koja

daje historiju riječi. Prema ovom shvaćanju ispravna se etimologija ne može dati, ako se ne zna historija riječi, gdje je nastala i kako se razvijala. Njena historija počinje onim danom, kad se prvi put zabilježi u historijskim ili literarnim spomenicima. Sve, što je prije te pisane pojave, prehistorija je riječi, koju otkriva komparatistika upoređivanjem s drugim srodnim i nesrodnim jezicima, čak i arheološka iskapanja i t. d.

Iako je moderna znanstvena etimologija zadržala povijesno načelo, t. j. da riječi kao i sve ostale emanacije života na zemlji imaju svoju povijest i da je dužnost etimologa, koji ispituje postanje riječi, da nesumnjivo utvrdi povijest riječi, ipak je u etimološkoj nauci poredbena gramatika izazvala značajan obrat. Ona je utvrdila, da između riječi pojedinih jezičnih porodica postoje suglasnosti, koje se izražavaju u jezičnim zakonima, zatim da između starijeg i mlađeg oblika riječi istoga jezika postoje promjene, koje se također dadu objasniti glasovnim zakonima. I promjene, koje ista riječ doživljuje u narječjima istoga jezika, dadu se utvrditi glasovnim zakonima. Primjenom glasovnih zakona dade se osim toga ustanoviti poredbenim putem i najstariji mogući oblik riječi.

Od vremena Boppove poredbene gramatike (1806) postoji, pravoreći, moderna znanstvena etimologija, koja je za kriterij dobre etimologije postavila glasovni zakon i zbacila načelo suzvučnosti (homofonije), koga su se držali stoički etimolozi.

Uz ovaj kriterij dobre etimologije postavila je moderna lingvistika i drugi. Taj se tiče značenja ili semantike. Ona traži, da se točno objasni istovjetnost značenja između izvora riječi ili etimona, kako se znanstveno veli, ako riječ nije mijenjala svoje značenje u toku povijesti, ili ako je mijenjala, onda da se promjene značenja imaju objasniti na temelju semantičkih paralela isto onako, kao glasovne i morfološke promjene, što se imaju objasniti na temelju fonetskih i morfoloških paralela.

Osim toga dvoga, osnovno je pravilo moderne etimologije, da se riječ, kojoj se traži postanak, izvor ili etimon, ima postaviti unutar jezika samoga i dijalekata jezika, kome pripada u užem smislu, odnosno unutar jezične porodice u širem smislu, koliko u pogledu njezine glasovne i morfološke građe, toliko u pogledu sredine, u kojoj se upotrebljava i u kojoj je mogla nastati.

Ako ćemo pravo, moderna znanstvena etimologija zadržala je i antičko gledanje na postanak riječi. Gore smo naime rekli da i moderna nauka istražujući, što je riječ, stoji na gledištu, da je ona svojom strukturom akcenatskom i fonetskom φύσις, a kao produkt sredine i vremena i svoje semantičke funkcije ona kaže isto što i aleksandrinci, da je riječ θεσις »konvencija« podvrgnuta s jedne strane strukturi jezika, a s druge strane sredini, u kojoj je nastala i, s treće strane, psihološkoj i logičnoj funkciji. Novi su pogledi vezani u etimologiji samo na opći razvitak znanstveni u 19. vijeku, na historizam i zakonitost.

Kad se radi o poredbenom slavenskom rječniku, upotrebljavat će se najvećim dijelom komparativni naučni metod, koji bi bio nemoguć bez

takozv. jezičnih zakona. Kad se radi o jeziku u jedne slavine, kad je riječ dobro potvrđena i u pisanim književnim spomenicima i dobro opažana u književnom i saobraćajnom govoru, dobro situirana i određena u narječjima, onda se taj komparativni metod može produbiti i riješiti formalizma, koji toliko smeta u jezicima nedovoljno potvrđenim.

3. Jezik i mišljenje

Premda se Marrovoj etimologiji prije Staljinovih refleksija na njih s pravom može predbaciti nenaučnost, ipak je u jednom pogledu ona ostavila trag, koji je po mojem mišljenju trajnog karaktera. To je njegovo vezanje etimologije sa razvitkom mišljenja. Jedno odjeljenje sovjetske Akademije nauka, kome je on bio na čelu, zove se Jazyk i mišlenije.

Koliko je etimologija vezana na razvitak mišljenja, možemo se najlakše uvjeriti, ako uzmemo u razmatranje etimologiju kojega mu drago neologizma, na pr. Šulekova neologizma za kemiju *lučba*. To je apstraktum obrazovan pomoću sufiksa -bba od lučiti, kao služba od služiti. Neologizam je prema tome obrazovan po zakonima našega jezika. Što se tiče mišljenja on odgovara naziranju izvjesnog vremena u 19. vijeku, da je kemija nauka o lučenju elemenata.

Tako je jezik oduvijek postupao. Mi se o tome možemo uvjeriti na svakom koraku, ako ispitujemo naše dijalekatske, književne i saobraćajne termine na pr. za liječiti. Taj glagol ne pripada sh. općem govoru, našoj κοινί. Veliki dio kajkavaca i čakavaca ima za taj pojam glagol *vračiti (se)*, denominal na -iti od nomen agentis *vrač m.* Danas je ta imenica u narječjima, koja poznaju glagol *vračiti (se)*, nepoznata; iščezla je iz govora i zamijenjena tuđicom *döktor* (na pr. u Jurkovu selu), ali postoji apstraktum na -bstvo *vraštvō n.* za pojam »lijek«. Sa gledišta mišljenja *vračiti se* i *vraštvō* idu u period, kad se liječilo magijom riječi, onako, kako je po prilici i Isus liječio, izgonio đavole i t. d. Taj metod je dosta dugo trajao. U Molièrovo vrijeme liječio je Sorbonnski medicus retorikom nad bolesnikom, što je izvrgao ruglu i komici Molière.

Ako ispitujemo našu književnu i saobraćajnu riječ *lijek*, gen. *lijèka m.* (ek. *lèk*, ik. *lik*), koja je sveslavenski i praslavenski nomen actionis obrazovan jednakim formantom kao naš *znâk m.* prema *zna-ti* sa formantom -k, dolazimo do zaključka, da je i ona po svojem postanju iz istoga vremena, iz kojega i *vrač*. Glagolski je naime korijen te riječi (leksemski minimum) *le-*, koji dolazi i u prijevoju duljenja *lè-*, kao na pr. ie. korijen *de-*: *dè-* (*djeti* i t. d.). Taj je korijen i danas još očuvan kao onomatopeja reduplikativnog karaktera *lelek*. Dugi korijen nalazi se u gotskoj radnoj imenici *lekeis* »liječnik, ιατρός«. Naše liječiti poklapa se posvema s gotskim denominalom *lekinom*. Onomatopejska podrijetlo toga leksemskog minimuma postaje jasno, ako uporedimo novogrčki glagol λαλώ »govorim«. Misao Mladenova bila je vrlo dobra i jednostavna, kad je pretpostavio za *lijek*, *liječiti* ie. korijen *le-*, prijevoj

lo-, koji se nalazi u lat. *loquor*. Prijevoj duljine nalazi se u grč. λάσκω, ἔλακον, λέληκα, ληκέω. Prema tome i *loquor* i grčko ληκέω predstavlja jednako proširenje ie. korijena sa *-k/-g* kao i naše *lijek*, *liječiti*. *G* se nalazi u irskom *liaig*, gen. *lega* »ljekar, svećenik«. Prema prvom mišljenju, koje se daje potvrditi komparativnim metodom uzetim iz ie. materijala kao i materijalom iz naših dijalekata, prasl. je riječ u prarodstvu s gotskim i s irskim izrazom istoga značenja. Prvobitno je značenje dakle bilo folklorno liječenje, koje se vršilo doticanjem rukama, vraćanjem, tajnim riječima i t. d.

A i naša riječ *vrač*, ako pripada ie. korijenu **uorth-*, **uordh-*, koji se nalazi u lit. *vardas*, njem. *Wort* »riječ«, pripada istom stepenu mišljenja.

Situiranjem ie. i prasl. korijena (leksemskog minimuma) u razvitak mišljenja značajno se obogaćuje komparativni metod jednim realističkim elementom. Komparatistika, naime, osniva se na zakonu, da riječ ne dolazi izolirana ni unutar jednoga jezika, kome pripada, kao ni unutar jezične familije, kojoj taj jezik pripada. Ali ona sama za sebe bez poznavanja realne jezične situacije, a to je struktura jezika, jezični uzus, jezične razlike u mjestu i vremenu i t. d., čista je formalistika. Gore smo vidjeli, da i današnje opažanje u pogledu dijalekatskih termina za isti pojam (to je *vraćati*, *liječiti*) dopušta situiranje u razvitku mišljenja. Sam razvitak mišljenja opet nemoguće je opažati bez folklornih podataka. Zbog toga naučna etimologija usko je povezana sa folklornim (etnografskim) studijama. Kada se radi o etimološkom rječniku jedne slavine, u našem slučaju o etimološkom rječniku sh. jezika, nemoguće je danas vršiti etimološke studije bez pomoći folklor.

Gore smo opet vidjeli, od kolike je važnosti bilo aleksandrincima analiziranje riječi, t. j. studiranje izvedenica od iste osnove.

Morfološki princip i danas je od najveće važnosti za znanstvenog etimologa. Zbog toga će etimolog zabilježiti izvedenice od *lijek*, nomen agentis na *-ar*, koji je od latinskog *-arius*: *ljekār*, gen. *-āra* (istočni krajevi) = *likōr* (čakavci, zadarski arhipelag) = *liker* (Lumbarda) m. prema fem. *ljekārica*, pridjev *ljekārov* prema nomen agentis na *-nik* (složen sufiks od adjektivnog *-on* + *-ik*) *liječnik* (16. v., zapadni krajevi), pridjev *liječnikov* (na *-bski ljekarski*, *liječnički*, moderni pridjevski neologizam *ljekaran*, odatle poimeničenje *ljekarna* = *ljekarnica* [18. v.]), poimeničenje na *-ik ljekarnik* »farmaceut«, apstraktum na *-ija ljekarija* (18. v.), *ljekarstvo* i t. d. Drugi su neologizmi: *lječidba* f. od inf. *liječiti*, na *-ilište*: *lječilište* n. i t. d.

Prasl. korijen ušao je i u biljnu (botaničku) terminologiju: *likarica* = *ličarka* = *ličarica* = *lječura* »medicago«.

Istaknuti treba još pridjev na *-iv lječiv* (*izlječiv*).

Prasl. korijen ide u sferu kulture, pa može biti posuđen u jezicima naroda, koji dođoše u slavensku sferu. To su Rumunji i Arbanasi. Rumunji posudiše već u staro doba, t. j. u doba prvih slavensko-rumunjskih doticaja *leac* m., gdje je *jat* zamijenjen diftongom *ea*, kako biva u najstarijim rumunjskim posuđenicama. Ako promotrimo rumunjsku glagolsku izvedenicu odatle, vidimo, da ide svojim zasebnim putem. Deno-

minal od *leac* glasi kod Rumunja *leui* (-*ui* je od stersl. -*ovati*: *ujq*), Značajno je nadalje, da i Arnauti poznaju istu izvedenicu *lekovas*, u kojoj je *lekov-* rašireno arbanskim prezentskim nastavkom -*as* »ärztlich behandle, pflege, liječim«.

*

U etimološki rječnik jedne slavine idu i semantičke varijacije, koje je korijen baštinen iz prasl. doživio u sredini njenoj. Prasl. izvedenica *lêkъ*, kao i znak *ъ*, upravo je nomen actionis, koji je po semantičkim zakonima rezultata (sinekdoha) dobio značenje sredstva »Arztnei, vrašтво (Žumberak, katolici) = (turska posuđenica iz arapskoga) *ilâç* (Bosna)«. Ali to značenje nije jedino. *Lek* u Kosmetu znači »vrlo malo, mrvica, trunak«. To se značenje razvilo iz negativne sintagme: *Nema ni za lijek*, odatle deminutiv u Vuka na -*bk lijêčak*, gen. -*čka* »ni za lijek« i prijedložni prilog za *lečka* (Kosmet) »zamalo«, *polečka* (Kosmet) »pomalo«, odbacivanjem prijedloga *lečka* f. (Srbija) = *lecka* f. (Srbija; nejasan prijelaz *čk* > *ck* valjda analogijom prema deminutivu *malacka* od *malen*); sa deiksom na -*na*: *lena* (Kosmet) < *lekna* »malo«, *polena* (Gojbulja, Kosmet) »pomalo«.

Veoma je značajno da i u rumunjskom nalazimo istu semantičku varijaciju »malo« za fem. *leacă* deminutivi *lecuță* = *lecuțiță* = *lecșoară*. I taj momenat treba naročito podvući, jer evidentno dokazuje, kako su usko povezani rumunjski slavizmi sa južnoslovenskim.

4. Važnost mađarskih, rumunjskih i arbanskih slavizama za sh. naučnu etimologiju

Nakon Gamillschegove knjige *Romania germanica* jasno se vidi, od kolike su važnosti bile za leksikon zapadnih naroda rane provale Germana u rimsko carstvo, zatim germanske institucije, koje se osnivaju na osvajanju, kao pravo, feudalizam i t. d. Latinski baštineni leksikon bio je tim faktima ne samo razjedinjen, nego i bitno izmijenjen. Značajno je na pr., da se najosnovnije latinske riječi kao *bellum* »rat« nisu očuvale ni u jednom romanskom jeziku. Posvuda je na Zapadu došao mjesto toga izraz germanski, franački *wera* i t. d. Jedino na istoku kod Rumunja i kod Arbanasa očuvao se djelomice u nešto promijenjenom značenju latinski sinonim *lucta*: rum. *luptă*, arb. *luftë* »borba, combat«, ali termin za rat i u rumunjskom je potpuno južnoslavenski: *război*.

Često se čuje kao neko sažaljenje, kao znak slavenske inferiornosti, što se u zapadnim jezicima civilizacije nalazi tako malo slavizama, a bezbroj germanizama. Iz toga bi se zaključivalo, da Slaveni kao narod civilizacije nijesu nimalo izmijenili evropski vokabular.

Ima, međutim, jedna činjenica, koja govori u drugom pravcu, da su Slaveni kod istočnih malih naroda počevši od Baltika pa sve do Grka na jugu, izvršili izmjene u njihovu vokabularu u gotovo istom opsegu kao i Franci na zapadu. Ako su Franci izmijenili zapadnoevropski vokabular, za Slavene se može reći, da su izmijenili istočnoevropski voka-

bular u gotovo istom opsegu. Zbog toga je od interesa za etimološki rječnik pojedine slavine, u našem slučaju za etimološki rječnik hrvatskog ili srpskog jezika, navesti kod svake prasl. riječi, koja ide u sferu kulture (civilizacije), kako se ta riječ odrazila u vokabularu (leksikonu) Mađara, Rumunja, Arbanasa i Novogrka. To naročito vrijedi za sh. i bug. jezik. Već smo gore vidjeli taj slučaj, ispitujući prasl. izvedenicu *lěkvō*.

Ilustrirat ćemo to još jednim navodom iz mađarskog i rumunjskog jezika u vezi s prasl. terminom *župa*. Izvedenica otale glasi *župan* sa sufiksom *-an*, koji je karakterističan samo u slavenskoj antroponimiji, ne u nazivima za poglavicu, kakav je *župan* »glavar župe«.

Značajno je još, da ta riječ dolazi i sa prijevajem: *-ō* prema *-u*. To se vidi po stč. *hpan*, odatle češki i poljski *pan* »dominus«. To značenje nalazi se i kod prijevoja *-u* u *župan*, i to ne na južnoslovenskoj teritoriji, nego na dačkoslavenskoj. Odatle rum. *jupîn* »naziv za boljara Herr, dominus«, dakle u feudalnom značenju prema f. *jupîneasă* (rum. *-easă* < grčkolat. *īssa*) »boljarova žena, boljarka, dama«.

Češko-poljski prijevoj *-ō* – *u* nalazi se opet u mađarskom *ispán* (tako od najstarijih vremena). To je posuđenica iz panonskoslavenskog = sjeverozapadnohrvatskog **žōpanō* > *špan* sasvim u značenju »župan«, kako se vidi iz podataka u Mažuranićevu rječniku.

Vidi se prema tome, da su za studiranje i semantičkih i fonetskih pojava kod slavenskih izraza, koji idu u sferu civilizacije, potrebni mađarski i rumunjski slavizmi.

Suglasnik *žb-* prema stč. *gōp-* > *hp-* može se tumačiti unakrštenjem sa *župan*.

Hujer će imati pravo, kad *hpan* stavlja u vezu sa *župa* i *župan*.

Međutim mađarski slavizmi važni su i u drugom pravcu. Mađari su posudili iz panonskoslavenskoga *županō* > *ispán*, ali nijesu posudili osnovnu riječ *župa*, odakle je *župan* izvedenica. Mjesto te riječi oni imaju od najstarijih vremena složenicu *vármegye*, koju posudiše naši Zagorci *vărmedija*, odatle pridjev *vărmedinski*. Mađarsko *vármegye* složenica je od *vár* »castrum, castellum, grad, gradec« i od slavizma *megye*, koji kod njih dolazi također u varijanti *mesgye*, što točno odgovara panonskoslavenskom *mežda*. Danas se u mađarskom jeziku semantički razlikuju *megye* u složenici *vármegye* od primitivuma *mesgye*, koje znači »Rain, brazda na njivi, poljoprivredna međa«.

Interesantno je zabilježiti tom prilikom negativnu činjenicu, da ni Rumunji nisu posudili termin *župa*. Kod njih je to razumljivo, jer posjeduju za taj pojam lat. riječ *județ* < *judicium* pored slavizma *okol* (upr. *okolīš*, *okolica*).

Treba dakle protumačiti, zašto ne postoji u mađarskom naša *župa* kao slavizam. Odgovor na to pitanje daju naše perifrize iz 16. st. za župu u administrativnom smislu. Te perifrize nisu doduše brojno potvrđene, ali ih Mažuranić ipak navodi u nekoliko primjera. Mjesto *župa* upotrebljavaju kajkavci 16. vijeka *gradska meja*, *špan gradske meje*, što točno odgovara mađarskoj složenici *vármegye*.

Po mojem mišljenju mađarska negativna činjenica objašnjava se razvitkom župe u staroj hrvatskoj državi. Župa prema dokumentima kod Račkoga označuje teritorij oko župskoga grada. Župski grad može biti domaća hrvatska kreacija, a kako toponomastičko ispitivanje uči, može biti i predslavenski grad, upor. *ninska župa*, *bribirska župa*. Starohrvatski župani zovu se u pridjevskim izvedenicama prema župskom gradu: *brebersticus*, *zatinscicus*, i t. d. Ti latinski pridjevi su hibridnog karaktera. Sadrže upravo dva pridjevska sufiksa, nenaglašeni latinski *-icus* i praslavenski *-bsh-* (varijanta u deklinaciji *-bst*). Vidi se prema tome, da je tek stara hrvatska župa predstavljala teritorij obrazovan oko župskoga grada, dakle ono upravo, što Mađari zovu *vármegye*. Takav razvitak moramo pretpostaviti i za panonsku teritoriju velikomoravske države na Blatnom jezeru. Mađarsko *vármegye* je prema tome prijevod napola, t. j. samo u prvome dijelu.

Negativne činjenice mogu biti od interesa i u drugom pravcu. Samo bizantinski pisci poznaju slavensku administrativnu posudenicu od *župan* u izvedenici na apstraktni sufiks *-ija*: ζουπανία »županija«. Ta izvedenica u moderno vrijeme ušla je i u hrvatski jezik: *Županija*, pridjev *županijski*. Stari tekstovi ne znaju za tu izvedenicu. Ostali balkanski narodi kao Cincari, Arbanasi i Novogrci ne poznaju uopće kao posudenice ni *župu* ni *župan*. I ta negativna činjenica može se objasniti. Srednjovjekovni balkanski Rumunji, od kojih potječu Cincari i Arbanasi živjeli su u svojim pomičnim katunima kao nomadski stočari, seleći se sa stadom iz zimovišta u ljetovišta. Nisu bili vezani na župsko uređenje kao stalnosjedioci Srbi i Hrvati i Bugari. Prema tome nijesu očuvali traga županu i župi u svome vokabularu.

5. Važnost dijalektologije za sh. naučnu etimologiju

Etimologu nije dovoljno znati, da li neka riječ pripada samo književnom ili saobraćajnom jeziku, t. zv. κοινή. Za njega i te riječi dobivaju pravo objašnjenje istom onda, kad se promotre dijalekatski termini za njih. To ćemo objasniti ispitivanjem etimologije riječi *páta*k, gen. *pátka*, m. prema *pátka*. Ta je riječ danas općenita na čitavoj sh. teritoriji i u književnom i u saobraćajnom jeziku. Ispitujemo li međutim naše dijalekatske riječi, nailazimo na veliko šarenilo.

Na zapadu kod Hrvata kajkavaca nitko ne zna ni za *patka* ni za *patku*. Svi govore za m. *răcūk*, gen. *răcka* (akcentat Žumberak, katolici) ili *răcman* (Zagorci, Prigorci, sa sufiksom *-man*, koji potječe od hipokoristikâ, kao što su *Vukman*, *Budman*, *Radman* i t. d. upor. analogno njemački *Enterich* sa *-rich* od *Friedrich*, *Heinrich* i t. d.) prema f. *răca*. Interesantno je, da ta riječ ima veliku areu. Govori se i u furlanskom *razza*, odatle s furlanskim deminutivnim sufiksom *razzut*, i u Trstu. Pored toga i preko sh. teritorije poznata je i kod Rumunja *rață* ili s vokalom *e* mjesto *a* *reață* kao u mađarskom *réca*. Što je još interesantnije, ta se riječ nalazi i u arbanskom *rosë* f. prema m. *rosák* (sa slavenskim sufik-

som -*āk*). O mjesto *a* u arbanskom kaže nam, da *o* ne može biti posuđenica iz sh. – uostalom kajkavci i čakavci su daleko od njih –, nego da je to stara njihova promjena $o > a$ kao na pr. u *mokĕrĕ* »mlinski kamen« od grčkoglat. *machina*.

Isto tako govori i suglasnička promjena *s* za *c* u prilog istoj tvrdnji, da se radi o staroj arbanskoj riječi *rosĕ*. Porijeklo te riječi postaje još zagonetnije, ako nademo istu riječ i kod pirenejskih Baska *rerratsa*. Zacijelo ide u isti red i Grimmov njemački naziv *Rätsch, Rätshente*.

Problem postaje još zamršeniji, ako konstatiramo istu riječ *s* vokalom *i* mjesto *a*: *riga* (Mrkojevići u Crmničkoj nahiji kod Bara) »anas boschas«. Taj je naziv zacijelo u vezi sa arbanskim *rikĕ* f. »Ente« i sa *ričak*, gen. *rička* (Neretva), *rička* (Dubrovnik i okolica) pored *ridak* m. -*dka* (Vodopić) = *rička* (G. Meyer).

Pored ovoga leksema postoji još i naziv *šotka* f. prema m. sa sufiksom *šotân*, gen. -*âna* (Kosmet) ili na -*ar* *šotar* (Matevac, Srbija) = *šator* (Ohrid) »mužjak od patke«. Area naziva *šotka* je dosta velika. Obasiže Vranju i Niš prema Vuku. Dem. je na -*če*, gen. -*četa*: *šöče*, gen. *šöčeta*, pl. *šöčiči* (Kosmet). Naziv je balkanski, jer se nalazi u arbanskom: *shati* m. (Gege) u Đakovici »patak« (nastavak -*i* je od lat. -*inus*) prema *shotĕ* f. »patka«. Gustav Meyer uzima, da je srpska riječ posuđena iz arbanskoga, ali za to nema dokaza. Etimologija dosada nije dana.

Treba ipak spomenuti, da u Kosmetu postoji kao glas za vabljenje (Lockruf) *pataka šdt*. Njime se i tjeraju patke. Prema tome naziv je iste prirode kao i *vilĕe*, gen. *vilĕeta* n. (Kosmet) »pače«. Taj naziv je izveden prema glasu za vabljenje *vili-vili*, koji u Kosmetu odgovara našim nazivima *liga-liga* kod kajkavaca i *bil-bil* u Slavoniji.

Za *patak* i *patka* utvrđena je već etimologija iste prirode. To jest glas za vabljenje *pat*, koji se nalazi rijetko doduše u našem jeziku, obilnije u jezicima altajske grupe. Veza je dana i sa novogrčkim nazivom *πάπια* »patka«.

Patka je također balkanska riječ. Sa slavenskim sufiksima -*ako* i -*oko* govori se u gegičkom: *patak* pored *patok* u značenju »gusak«. U istom značenju poznata je ta riječ i u cincarskom, dok u tur.-perz. i kurdskom *bat* bez ikakva sufiksa znači »gusak«. Taj korijen poznat je i u zapadnoj Romaniji, u furlanskom sa augmentativnim sufiksom -*one* *patone* »divlja patka«, u španjolskom i portugalskom *pato* m. prema *pata* f. »patka«. Upoređi još kod Kalmika *babiš* »uzvik za dozivanje pataka«. Upoređenje Mladenova s prasl. korijenom *pĕt-* u *pĕtica*, *ptak* »ptica« zacijelo ne stoji. Radi se u ovom slučaju ne o onomaziološkom principu stvaranja naziva prema nekom svojstvu, nego prema onomatopejskom principu. Pored ovih tipova postoji još naziv na dosta prostranoj arei stvoren prema drugom onomaziološkom principu.

Prema tom principu postoji na dosta velikoj našoj arei naziv za patku *plovka* f. *plovĕe* n. prema m. *plovdžija* sa tur. suf. -*ĉi* > -*džija*. Prema Vuku govori se *plovka* u Nišu u okolici i u kragujevačkom okrugu, ali je poznata i Dubrovčanima (Vetranić, Ranjina) i na otočiću Rava u

zadarskom arhipelagu. Od istog korijena postoje izvedenice i s drugim sufiksima. Tako s *-ača*: *plovača* f. »divlja patka«. Naziv je nastao očigledno prema svojstvu patke »plivačica«. Polazeći od ove denominacije moglo bi se misliti, da je arb. *rosë* = furlanski *razza* = sh. *raca* = rum. *rață*, bask. *errazza* latinska metaforička kreacija *ratia* od *ratis* f. »čamac, kerep, skela, brod«, ali za ovu etimologiju trebalo bi još jačih dokaza, jer je moguće, da se i u *raca* krije kakav predie. onomatopejski usklik za vabljenje.

Značajka je svih naših naziva za ovu domaću životinju u morfološkom pogledu mocija, t. j. mogućnost razlikovanja pomoću sufiksa mužjaka od ženke. Ta činjenica omogućuje nam riješiti drugi jedan lingvistički problem, a taj je, zašto je *ūtva* f., koja predstavlja prasl. naziv baštinen iz ie. *q̃ty otōve* nestala u sh. djelomice iz saobraćajnog i književnog jezika. Njezine ie. veze su nesumnjive: lit. i strus. *antis*, lat. *anas*, *-tis*, odatle tal. *anitra*, mlet. *anara* (unakršteno sa furlanskim *razza anarazza* u Trevizu. Odatle je Štrekelj izvodio naše *raca*), novonjem. *Ente*, grč. *νήττια*. *Utva* znači patka samo kao dijalekatski naziv na malenoj arei (Rijeka dubrovačka, Gruž, Hercegovina, Ošlje, Topolo). *Utva* je relegirana sasvim u folklor, u narodne pjesme i pripovijetke (Vuk). Tu ona ima svoje epitete: *utva zlatokrila*, *šestokrila* kao osobiti ronac. U današnjem saobraćajnom jeziku sh. i bug. potisnuta je posvema od gore navedenih sinonima.

Po mojem mišljenju morfološki je razlog nestanka toga prasl. naziva iz saobraćajnog jezika. To je bila prasl. *-u-* osnova (dugo *ū*: kao *crōky*, *buky*), od koje su se teško pravile mocione izvedenice za razlikovanje mužjaka od ženke, a to razlikovanje je nužno kod domaće peradi. Upor. stvaranje novih izraza za mužjaka: *pijetao*, gen. *-tla*, *oroz*, *kokot*, prema prasl. *kokoš* f., koje je označivalo mužjaka i ženku.

Iz navedenih primjera jasno se vidi, od kolike li je važnosti dijalektologija za naučnu etimologiju. Bez podataka dijalektoloških i folklornih danas se više ne može pisati etimološki rječnik jedne slavine. Novi principi odmakli su daleko od formalističkog komparatizma Fickova, Daničićeva, Miklošičeva i t. d.

6. Semantičke i etimološke familije

Kako smo već gore rekli, aleksandrinci su postavili za etimologiju kao princip važnost morfologije. Morfologija čini od jezičnih korijena i osnova morfološke familije. Te se protežu i na etimologiju i na semantiku. Primjer: *prijati*, *prijatelj*, *prijateljovati*, *prijateljstvo*. Te familije raskidaju se u toku jezičnog razvitka upravo kao i društvene familije.

Za pisca etimološkog rječnika postavlja se prema tome problem, kako da piše, da li će uzeti svaku riječ, bila izvedena ili ne, kao izolovanu i dati joj prema tome posebnu natuknicu. Ako bi tako postupio, etimološki bi rječnik narastao do golemih razmjera i moralo bi se često kod svake takve natuknice opetovati etimološke podatke, korijen, osnovu,

areu, doba, prve potvrde i t. d. To je dakako nemoguće provesti. Treba se dakle odlučiti na princip pisanja prema etimološkim familijama. To znači treba uz osnovnu riječ navesti i izvedenice, ali treba također uvažiti i raskidanje jezičnih familija u toku vremena, pa će se dogoditi, da ista osnova dođe pod različite natuknice. To je sve pitanje shodnosti i preglednosti, ali se po familijama mora pisati etimološki rječnik, čak i onda, kada se radi o tuđim riječima.

Taj slučaj je najinteresantniji. Zato ćemo ga posebno objasniti. Kao primjer uzimam tursku izvedenicu *kònak* m. (16. v., Vuk) »1° noćište, 2° stan, 3° dvor, palača, 4° zgrada za državna nadležstva, 5° gostinjac«. Dem. je odatle na *-ić*: *konàčić*; radna imenica na *-džija* *konàgdžija* m. (Vuk), na *-jar* *konačar* (Srbija), denominali na *-iti* *konačiti* (Vuk) (*u-*), na *-ovati* *konakovati* (18. v.) »prenoćivati«, odatle neologizam *konakovina* »plaća za konak«, pridjev *konakovan*, složen *konakodajni*, na *-ište* *konačište*.

To je balkanski turcizam, upravo turski apsktraktum na *-ak*: *konak* »nastamba« od glagola *konmak* »nastaniti se«, kao *jatak*, *kačak*, *batak*, *sandžak*, *binek*, *dernek*.

I sam turski glagol posuđen je prema turskoj preteritskoj osnovi na *-d*: *kòndisati* prez. *-ām* pored *-šēm* (narodna pjesma), *kondišati* *-šam* (Bosna, š mjesto *s* iz prezenta) »namjestiti se, nastaniti se« sa zamjenom sufiksa *kondisovati*, *-ujem* (Srednja Dalmacija, Pavlinović). I ta je posuđenica balkanski turcizam, koji se nalazi u bugarskom *kondisvam* pored *konvam*, arb. *koneps* (preko grčkoga ΚΟΝΕΨΩ) pored *kondis*, cincarski *condisi*.

Isti turski glagol nalazi se kod nas i s turskim recipročnim sufiksom *-uş*, koji kaže, da više subjekata pravi glagolsku radnju, odatle prema turskoj preteritskoj osnovi *konuştisati* (*se*) prez. *-işēm* imp. »biti u susjedskim, prijateljskim odnosima«. Varijanta je i *konustisati* (Bosna). Prijelaz *ş > s* je zbog disimilacija *ş - ş > s - ş* od tur. *kon-uş-mak* »naći susjeda, napraviti prijateljstvo«. I taj je tur. recipročni glagol postao balkanski. Nalazi se u bug. *konuštisvam*.

Varijanta je turska recipročnog glagolskog sufiksa *-uş > şu*: Ta se varijanta nalazi u turskoj imenici *konşu*, odakle je naš opće poznati turcizam *kòmšija* m. (Vuk), *konšija*, *kojšija*, pored *konšija* (Kosmet) m. prema f. *konšika*, odatle hipokoristici *kónjo* m. (Vuk) prema f. *kóna* (Vuk, Srbija) s pridjevom *kónin*; *kónšo* (Vuk, Martić) prema f. *konša*, *konše* (Sjeverna Dalmacija, Pavlinović). Odatle su još izvedenice *kòmšínica*, *kòmšínica*, apstraktum *komšiluk* (17. v.), *konšilak* (Kosmet). Denominal na *-ati*: *konšijati* (Piva, Drobnjak, Crna Gora) »biti s kim u komšiluku«. I taj je turcizam balkanski: bug. *komšija*, *komšuluk*, arb. *kompshi > koishi* (Skadar).

Već ovakav pregled sam po sebi, po familiji morfološkoj, kazuje najbolje, kako je intenzivan bio turski utjecaj na naš vokabular. Ali ni takvo prikazivanje po familijama nije moguće bez dijalektologijskih podataka.

R É S U M É

L'auteur expose d'abord les méthodes dont se servaient Daničić, Budmani et Maretić pour arriver à l'étymologie des mots serbo-croates. Selon lui ces méthodes étaient limitées car elles correspondaient à la science linguistique de leurs temps. Il faut introduire, souligne l'auteur, dans le Dictionnaire étymologique de la langue serbo-croate (qu'il vient de rédiger) le critère de la sémantique; il faut se servir des études folkloriques; appliquer le principe morphologique; tenir compte du matériel dialectologique et étudier le substrat, le superstrat et l'adstrat. Pour que le Dictionnaire étymologique ne soit pas trop volumineux, il est utile d'adopter le principe de famille de mots.

